

İŞLETMELERDE ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR ve KARŞILIKLARININ HESAPLANMASINDA PERAKENDE SATIŞ YÖNTEMİ

¹Hanifi AYBOĞA , ²Suphi ASLANOĞLU

¹ Marmara Üniversitesi, İ.İ.B.F., İşletme Bölümü, Doçent Dr.

² Marmara Üniversitesi, İ.İ.B.F., İşletme Bölümü, Araştırma Görevlisi

Abstract: One of the most important problems which today's economical conditions bring up is the finance problem of the corporations. Sales in business life are not always paid in cash. Deferred payment sales are more common than cash sales in these days. But, in deferred payment sales, problems such as receivables may not be collected in estimated time or may never be collected are met. One of the most important objectives in solving corporations' finance problems is that receivables are followed up carefully and provided to be collected on time. As the days pass collection ratio of the corporations' receivables decreases more and more and this case makes it difficult for corporations to run their operations. Corporations apply to legal bodies for the collection of such receivables.

I. GİRİŞ

Günümüzde ekonomik koşulların meydana getirdiği sorunların en önemlilerinden biri işletmelerin finansman sorundur. Ticari hayatta satışlar her zaman peşin değildir. Günümüzde vadeli satışlar peşin satışlardan daha yaygındır. Fakat vadeli satışlarda, alacağın öngörülen vadede tahsil edilememesi veya hiç tahsil edilememesi gibi sorunlar yaşanmaktadır. İşletmelerin finansman sorunlarının çözümünde en önemli unsurlardan biri alacakların sağlıklı bir şekilde izlenmesi ve vadesinde tahsilinin sağlanmasıdır.

İşletmelerde alacakların tahsil hızı ve oranı gün geçtikçe daha azalmakta, bu durum ise işletmelerin faaliyetlerini sürdürmelerini güçleştirmektedir.

İşletmeler bu tür alacaklarının tahsili için dava ve icra yollarına başvurumaktadırlar.

II. ŞÜPHELİ ALACAKLARIN TEKDÜZEN HESAP PLANI, VERGİ USUL KANUNU ve SERMAYE PİYASASI KANUNUNA GÖRE TANIMLANMASI

İşletmenin alacaklarını değerlendirirken karşılaşılabilecek en önemli sorunlardan biri alacaklarının tahsil olanakları olup olmadıklarını tespit etmektir. Alacakların tahsil olanağının tespiti konusunda yapılacak hata; [1] alacakların bilançoda gerçek değerinden daha yüksek veya düşük gösterilmesine yol açacağı gibi, [2] ayrılacak şüpheli alacak karşılığı veya doğrudan zarar yazılacak tutar nedeniyle dönem karının da yanlış hesaplanmasına neden olmaktadır.

İşletmenin tahsil olanağı bulunduğu halde bazı alacaklarını şüpheli alacak olarak nitelendirerek bunlar için karşılık ayırması veya değersiz alacak kabul ederek zarar yazması durumunda alacaklar bilançoda gerçek değerinden daha düşük değerle gösterilmiş olacaktır gibi, dönem karı da eksik hesaplanmış olmaktadır. Buna karşılık, işletmenin tahsil olanağı olmayan alacaklarını bilançoda göstermesi ve şüpheli alacaklar için karşılık ayırmaması da dönem karının yüksek hesaplanmasının yanı sıra, işletmenin dönen varlıklarının, toplam varlıklarının ve öz kaynaklarının da olduklarından daha yüksek gözükmesine neden olmaktadır.

İşletmeler, özellikle ekonomik kriz dönemlerinde vadeli satışların olağan ve kaçınılmaz risklerinden olan alacaklarının vadelerinde tahsil edilememe olasılığı ile karşılaşmaktadırlar. İşletmenin alacakları tamamen değer kaybedebileceği gibi, şüpheli bir nitelik de olabilir. Bu bağlamda, değersiz alacaklarla şüpheli alacaklar arasında da bir ayırım yapılması gerekmektedir.

Genel olarak şüpheli alacaklar, çeşitli nedenlerle tahsil olanakları güçleşmiş olduğu tahmin edilen alacaklar olarak tanımlanmaktadır.

Tekdüzen Hesap Planı'nda "*Şüpheli alacaklar; ödeme süresi geçmiş bu nedenle vadesi birkaç defa uzatılmış veya protesto edilmiş, yazı ile birden fazla istenmiş yada dava veya icra safhasına aktarılmış senetli ve senetsiz alacaklar*" olarak tanımlanmaktadır.

Vergi Usul Kanunu'nun 323. Maddesinde ise şüpheli alacaklar şu şekilde tanımlanmaktadır; "*Ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olmak şartıyla, dava ve icra safhasında bulunan, yapılan protestoya ve yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş olan ve dava ve icra takibine değmeyecek kadar küçük olan alacaklar*" şüpheli alacak sayılmıştır.

Sermaye Piyasası Kanunu'na göre ise "*şüpheli alacaklar; çeşitli nedenlerle tahsil imkanlarının güçleşmiş olduğu tahmin edilen alacaklar*" olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle işletmelerin haklı bir gerekçeye dayanarak şüpheli alacaklarını tahmin etmesi ve bu alacaklar için karşılık ayrılması mecbur tutulmuştur. Söz konusu şüpheli alacaklar, işletmelerin önceki yıllarda tahsil edilemeyen alacaklarına ilişkin veriler, borçlunun ödeme yeteneği, işletmenin içinde bulunduğu sektörde ve cari ekonomik ortamda ortaya çıkan olağanüstü koşullar esas alınarak ve makul bir gerekçeye dayanılarak tahmin edilmektedir. Tahmin edilen şüpheli alacakların dışında, ilgili bulunduğu dönemde vadesi geçtiği halde tahsil edilemeyen veya dava ve icra aşamasında bulunan veya yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan alacaklar için ayrıca karşılık ayrılmaktadır.

III. ŞÜPHELİ ALACAK KARŞILIĞI AYIRABİLECEK MÜKELLEFLER

V.U.K.'nın şüpheli alacakları düzenleyen 323. Maddesinde "*Şüpheli alacaklar için değerlendirme gününün tasarruf değerine göre pasifte karşılık ayrılabilir*" hükmü yer almaktadır. Bu hükmün doğal bir sonucu olarak şüpheli alacak karşılığı, sadece bilanço esasına göre defter tutan tüccar ve çiftçiler tarafından ayrılabilir.

İşletme hesabı esasına göre defter tutan tüccar ve çiftçilerin, şüpheli alacak karşılığı ayırmaları veya bunları başka şekilde zarar yazmaları mümkün değildir. Ancak, şüpheli alacağın değersiz alacak haline gelmesi durumunda, bu alacak miktarı zarar olarak kaydedilir.

Nitekim, yargıda oluşan kararlar da bu yöndedir. Örneğin; Danıştay Dördüncü Dairesi'nin 11.04.1974 tarih, 1973/4688 esas ve 1974/1473 Karar No'lu kararında şu hükme yer verilmiştir. "*Şüpheli alacak karşılığı ayrılabilmesi pasifte karşılık ayrılabilmesi zorunluluğuna bağlıdır. Şüpheli alacağın sadece tuttukları defterleri bu*

suretle kayıt tesisine elverişli bulunan birinci sınıf yükümlüler için söz konusu bulunduğu, işletme defteri tutan yükümlülerin bu haktan yararlanamayacakları açıktır. Esasen kanun koyucunun bu yönde hüküm getirmesinin amacı, tahsili şüpheli olmakla beraber tamamen imkansız bulunmayan alacağını, şüpheli alacak yoluyla zarara aktararak eksik vergi ödeyen yükümlülerin bilahare anılan alacaklarını tahsil ettikçe beyan dışı bırakıp bırakmadıklarını vergi dairesine beyannameye bağlı olarak verilen bilançolardan kontrolünü sağlamaktır".

IV. ŞÜPHELİ ALACAK KARŞILIĞI AYIRMA KOŞULLARI

İşletmelerde dönem içinde şüpheli hale gelmiş alacaklar için gerekli şartlar yerine getirilerek değerlendirme gününün tasarruf değerine göre karşılık ayrılır. Teminatlı alacaklarda karşılık, teminat tutarı ile kapatılmayan kısım için ayrılır. Karşılığın hangi alacak için ayrıldığı belirlenmesi zorunludur. Ayrıca karşılık ayırmada, adi ortaklıktan olan alacaklarda, ortakların tümüne başvurulmuş olunması, ciro yoluyla alınmış senetlerde, cirantalara başvurulmuş olunması, alacağın kamu kuruluşlarından olmaması, alacak dolayısıyla haciz yapılmamış olması ve karşılık ayıracak işletmenin birinci sınıf tacir olması gibi koşulların dikkate alınması gerekmektedir [1].

A. Alacak Ticari ve Zirai Kazancın Elde Edilmesi ve İdame Ettirilmesi İle İlgili Olmalıdır

Madde hükmüne göre ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olmayan alacaklar için şüpheli alacak karşılığı ayrılması mümkün değildir. Alacağın işletmenin faaliyetleri ile ilgili olması ve ticari veya zirai kazancın normal koşulları çerçevesinde doğmuş olması gerekir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta alacağın daha önce hasılat hesaplarına intikal etmiş olmasının gerekliliğidir. Yani alacağın kar-zararın teşekkülü ile ilgili olması gerekmektedir.

Bu konu ile ilgili olarak V.U.K.'un 323. Maddesinde değişiklik yapılmasına ilişkin kanunun gerekçesinde, "*karşılık ayırmak suretiyle, zarara intikal ettirilecek alacağın ticari ve zirai faaliyetin elde edilmesi ile ilgili olması diğer bir ifade ile alacağın daha önce hasılat hesaplarına intikal ettirilmiş bulunması gerektiği*" belirtilmiştir.

Bu durum esas itibarıyla ticari ve zirai kazancın belirlenmesinde tahakkuk esasının geçerli olmasından kaynaklanmaktadır. Şöyle ki, ticari ve zirai işletmelerde

satılan mal ve hizmetlerin bedeli, henüz tahsil edilmeden daha alacak safhasında iken hasılatla intikal ettirilmekte ve karın oluşumunu etkilemektedir. Bu nedenle, satış bedeli veya hasılatın henüz alacak safhasında iken karın hesabında göz önünde bulundurulması, daha sonra bu alacakların tahsil edilip işletmeye girmesinin imkansız veya şüpheli hale geldiği anda, zarar yazılmak suretiyle telafisi mümkün olmaktadır.

Diğer taraftan alacağın mahiyetinin gerçek olması gerekir. Gerçek mahiyet taşımayan ancak çeşitli nedenlerle fiktif olarak doğan alacaklar için de karşılık ayrılamaz. Örneğin hatır senetlerinden alacakların ödenmemesi halinde bu alacaklar için karşılık ayrılması mümkün değildir [2].

B. Karşılık Ayrılacak Alacağın Ödeme Vadesi Geçmiş Olmalıdır

Kanun maddesine göre ticari ve zirai bir alacağın şüpheli alacak sayılabilmesi için diğer bir şart ise, defter kayıtlarında yer alan alacağın vadesinin geçmiş olması gerekir. Diğer bir ifadeyle, vadesi gelmemiş alacaklar için karşılık ayrılamaz. Ancak vadesi gelmediği halde tahsili şüpheli olan alacaklar içinde karşılık ayrılabilen, fakat bu tür karşılıkların safi kazancın tespitinde gider olarak indirilmesine izin verilmemektedir.

C. Alacak Teminatsız Olmalıdır

Bir alacağın, şüpheli alacak haline gelmesi durumunda alacağın şüpheli sayılıp karşılık ayrılabilmesi için, bu alacağın teminatlı alacak olmaması gerekir. Eğer şüpheli alacak haline gelen alacak için bir teminat varsa, bu alacak için şüpheli alacak karşılığı ayrılamaz. Ancak, teminat bu alacağın sadece bir kısmını karşılamakta ise, alacağın teminatsız kalan kısmı için şüpheli alacak karşılığı ayrılabilir.

İcra ve İflas Kanunu'nun 85/1 inci maddesi hükmüne göre; *"Borçlunun kendi yerinde veya üçüncü şahısta olan menkul mallarıyla gayri menkullerinden, alacak ve haklarından alacaklının ana faiz ve masrafları da dahil olmak üzere bütün alacaklarına yetecek miktar haciz olunur."*

Haczedilen mal; hak ve alacakların tespit edilen değerinin alacağının tamamını karşılamaya yetmediğini gören alacaklı, karşılıksız kalan kısım için borçlunun diğer mallarının haczini de isteyebilir. Aksi taktirde, alacaklı tarafından haczedilen mal ve hakların değerinin alacağın tamamını karşıladığı kabul ediliyor demektir. Alacağın tamamını karşılayan miktarda haciz konulması

alacağın teminatlı olduğunu ifade eder ve bu alacak için şüpheli alacak karşılığı ayrılamaz.

Bir alacağın şüpheli olup olmadığına, V.U.K.'nun 323. Maddesi çerçevesinde hesap döneminin son günü olan değerlendirme gününde karar verilir. Buna göre haciz yoluyla teminata bağlanan alacaklarda, değerlendirme günü itibarıyla teminat tutarı belirlenir ve teminatın karşılamadığı kısım olursa bu kısım için karşılık ayrılır. Eğer değerlendirme günü itibarıyla teminatın tutarı belirlenemezse alacağın ne kadarının kısmının teminatsız olduğu kesin olarak tespit edilemeyeceğinden, bu durumda kısmen dahi olsa karşılık ayrılması mümkün değildir. (Danıştay 4. Daire 29.12.1972 tarih ve E. 1970/8143, K. 1972/8342 sayılı karar)

D. Alacak Dava veya İcra Safhasında Bulunmalıdır

Ticari veya Zirai bir işletmede, kazancın elde edilmesi veya idame ettirilmesi için yapılan işlemler sonucunda meydana gelen bir alacağın borçlusu tarafından ödenmemiş olması nedeniyle dava veya icra safhasında bulunması, bu alacağın V.U.K.'nun 323. Maddesi hükmü çerçevesinde şüpheli alacak sayılmasını gerektirir. Yani dava veya icra safhasında bulunan bir alacak, şüpheli alacak sayılır.

Bu şekilde şüpheli hale gelen alacak için, karşılık ayrılarak, bu alacak tutarı gider (zarar) kaydedilir. Bu kayıt için dava veya icra takibinin sonucunu beklemek şartı aranmaz. Dava veya icra safhasına intikal eden alacak daha sonra tahsil edilirse, bu defa tahsil edilen miktar kar kaydedilmek suretiyle ayrılmış olan karşılık hesabı kapatılır.

Nitekim Danıştay 4. Dairesinin 11.12.1991 T.E: 1991/1538 ve 191/4320 sayılı kararında "İcra yoluyla takip edilen alacaklar için şüpheli alacak olarak pasifte karşılık ayrılabilir" ve yine Danıştay 4. Dairenin 15.12.1977 T.E: 1977/91 ve 1977/3338 sayılı kararında ise *"Mahkemece kesin karar verilmediği sürece alacağın şüpheli olma niteliği devam edecek olup, karşılık ayrılacaktır"* denilmektedir.

Burada dikkat edilmesi gereken husus, salt şekli müracaat alacağın şüpheli hale geldiğini ifade etmez. Uygulamada bazen mükellefin yılın son gününde icraya başvurarak şüpheli alacak karşılığı ayırdığı daha sonraki yılda ise ciddi bir takip ve izleme yapılmadığı, dosyanın takipsizlik nedeniyle işlemten kaldırıldığı görülmektedir. Örneğin alacağın vadesi Eylül ayında dolmaktadır. Ancak, alacaklı mükellef Eylül ayında dava ve icra safhasına gitmemekte, Aralık ayının son günlerinde icraya başvurmaktadır. Tabii olarak borçlunun mallarına haciz kaydı konması ertesi yıla sarkmaktadır. Bu durumda

alacaklı mükellef, icraya başvurmuş olduğu için şüpheli alacak karşılığı ayırmaktadır. Ancak izleyen yılda herhangi bir takip yapılmayıp haczin paraya çevrilmesi istenmemektedir. Oysa alacaklı mükellef, alacağın vadesi olan Eylül ayında icraya başvurursa o yıl içinde borçlunun mallarına haciz kaydı konulacak ve alacak haciz konuları malların değeri ölçüsünde şüpheli olmaktan çıkacağı (teminatlı olacağı) için karşılık ayrılmayacaktır. Bu örnekte, Aralık ayında icraya başvurulması o yıl içinde borçlunun mallarına haciz kaydı konulması bile alacağın şüpheli hale geldiğini göstermez. Çünkü borçlunun yeterli mal varlığı vardır ve bu durum ilgili herkes tarafından bilinmektedir. Zaten yılın son günlerinde icraya başvurulması alacağı gerçekten takip niyetinin olmadığını, şekli şartları yerine getirip vergiden kaçınmak istenildiğini yani kısaca iyi niyetin olmadığını ve aslında alacağın şüpheli hale gelmediğini göstermektedir.

Yine uygulamada, hesap döneminin son günü olan değerlendirme gününden önce alacaklı ve borçlu anlaşarak, taksit yapma, vade uzatma gibi alacağa ilişkin ödeme şeklini yeniden belirlemelerine rağmen şeklen hesap döneminin son günlerinde alacaklının hukuki takibata geçerek şüpheli alacak karşılığı ayırdığı, ancak izleyen dönemde takipten vazgeçtiği ciddi bir şekilde izlemediği görülmektedir. Bu durumda bu alacak şüpheli hale gelmemiştir ve karşılık ayrılamaz. Keza takibe başladıktan sonra alacağın ödenmesine ilişkin vade uzatma, taksitlendirmeler gibi anlaşmalar olması halinde de değerlendirme gününde alacak şüpheli sayılmaz. Çünkü yeni anlaşmaya göre yeni ödeme şekillerinin yerine getirip getirilmemesini beklemek gerekir [3].

Danıştay'ın çeşitli tarihlerde vermiş olduğu kararlar da bu açıklamaları destekleyici niteliktedir. Konuyla ilgili danıştay kararı özetlerinden bazıları aşağıdaki gibidir.

-Danıştay 4. Daire 23.06.1975 T. E. 1973/5905, K. 1975/2083 İcra takibine geçilmiş borçlular hakkında ödeme emri gönderilmiş olmasına rağmen haciz işlemine geçilmeyen alacaklar şüpheli alacak vasfını kaybeder.

-Danıştay 3. Daire 10.06.1987 T.E. 1986/2768, K. 1987/1552, İcra takibinin ciddi olarak takip edilememesi nedeniyle, dosyası takipten düşen alacak şüpheli olarak kabul edilemez.

E. Alacak Yapılan Protestoya veya Yazı İle Birden Fazla İstenilmesine Rağmen Borçlu Tarafından Ödenmemiş Bulunan Dava ve İcra Takibine Değmeyecek Derecede Küçük Alacaklar Olmalıdır

Buna göre; senetli alacaklarda protestoya, senetsiz alacaklarda yazı ile bir defadan fazla (en az iki)

istenilmesine rağmen ödenmeyen, dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük olan alacaklar, başka koşul aranmadan karşılık ayrılmak suretiyle zarar yazılabileceklerdir.

Bu esasa göre, şüpheli alacak karşılığı ayrılmasında alacağın senetli veya senetsiz olmasının bir önemi yoktur. Eğer, alacak belli sürelerde ödenmezse, alacağın ödenmesi için belli bir vade tayin edilir. Belirlenen bu vadede alacağın ödenmesi protesto yoluyla istenilir. Alacak belirtilen vadede ödenmemiş ise şüpheli hale gelmiş sayılır. Yada senetsiz alacak için yazı yazılarak belirlenen zamanda ödenmesi borçludan talep edilir. Bu şekilde borçludan yazı ile birden fazla (en az iki defa) istenilmiş olmasına rağmen, ödenmeyen küçük alacaklar şüpheli alacak haline gelmiş sayılır ve karşılık yazılmak suretiyle zarar yazılabilir.

Kanun maddesinde sözü edilen, "dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacak" teriminin kesin bir ölçüsü yoktur. Bu daha çoğunlukla yaygın müşteri kitlesine sahip perakende, taksitle satış yapan şirketlerde söz konusu olmaktadır.

Tutar itibarıyla, icra ve dava safhasına değmeyecek derecede küçük alacakların sınırının çizilmesinde, uygulamada anlaşmazlıklara düşülmesi kaçınılmazdır. Dava veya icra için, takipçilere verilecek ücret veya diğer dava veya icra masraflarının tutarı ölçü olarak alınabilir

Konuya ilişkin olarak yargıya intikal eden anlaşmazlıklar sonucu Danıştay'ın verdiği bazı örnek kararlar aşağıdaki gibidir.

-Taahhütlü ve ilmuhaberli olarak istenmeyen özel okul taksitleri için şüpheli alacak karşılığı ayrılamaz. (Danıştay 4. Daire 25.12.1984 T.E. 1982/4982 K. 1984/4669)

-Şüpheli alacaklar karşılığı ayrılabilmesi için, maddedeki yazı ile istemenin taahhütlü mektupla yada noterce yapılması gerekir. (Danıştay 13. Daire 24.01.1978 T, E. 1976/3483 K. 1978/139)

V. ŞÜPHELİ ALACAK KARŞILIĞININ AYRILACAĞI DÖNEM

V.U.K.'nun 323. Maddesinin ikinci fıkrasında "şüpheli alacaklar için değerlendirme gününün tasarruf değerine göre karşılık ayrılabilir" hükmü yer almaktadır. Görüldüğü gibi mükelleflerin bu hüküm çerçevesinde şüpheli alacak karşılığı ayırması ihtiyaridir. Bundan dolayı şüpheli alacaklarla ilgili olarak karşılık ayırma imkanından alacağın şüpheli hale geldiği tarihle ilgili dönemde yararlanmayan mükellefin, söz konusu alacak

için sonraki dönemlerde karşılık ayırması mümkün değildir.

Bu görüş Danıştay'ın birçok kararı ile de paralel bir görüştür. Örnek olarak, Danıştay 02.03.1972 T., E. 1970/6390, K.1972/1324 sayılı; 14.02.1973 T.E. 1970/3842, K. 1973/584 sayılı; 03.04.1973 T., E. 1972/738 K. 1973/1787 sayılı; E. 1978/3363, K. 1979/76 sayılı ve E.1982/17062, K. 1984/498 sayılı kararları verilebilir.

Ancak Danıştay'da son yıllarda oluşan görüşe göre, "..... defterlerde alacak kaydı yapılmış ama tahsili tehlikeye düşmüş bir alacağın şüpheli hale geldiği dönemin geçirilmesi halinde izleyen değerlendirme günlerinde karşılık ayırma imkanını ortadan kaldıracak bir hükme yer verilmediğinden, mükellefler kayıtlarında ticari alacak olarak görülen bir alacak için istedikleri taktirde şüpheli hale geldikleri yıldan sonraki dönemlerden herhangi birinde pasifte karşılık ayırabilirler". (Örnek; Danıştay 4. Daire 10.11.1992 T., E. 1992/719, K. 1992/4809 sayılı ve Danıştay 4. Daire 02.05.1991 T., E. 1988/4658, K.1991/1627 sayılı kararlar)

VI. ŞÜPHELİ ALACAK KARŞILIĞI AYRILMASINDA UYGULAMADA ORTAYA ÇIKAN SORUNLAR

A. Kamu Kuruluşlarından Olan Alacaklar İçin Şüpheli Alacak Uygulaması

Kamu kuruluşlarından olan alacaklar için şüpheli alacak karşılığı ayrılamayacağı konusunda bir çok görüşle karşılaşmak mümkündür. Vergi Usul Kanunu'nun 323. Maddesinde, kamu kuruluşlarından olan alacaklar için karşılık ayrılmayacağı yönünde bir hüküm de bulunmamaktadır. Fakat, Maliye Bakanlığı 29.06.1995 tarihinde ve 1300-220/7897 sayılı özelgesinde, kamu idare ve müesseselerinden olan alacakların mutlaka tahsil edileceği ve bu nedenle bu alacaklar için karşılık ayrılmasının mümkün olmadığı görüşünü benimsemiştir.

Ticari ve zirai kazanç elde eden mükelleflerin kamu kurum ve kuruluşlarından faaliyetleri ile ilgili olan alacakları devletin güvencesinde olduğu görüşünden hareketle karşılık ayrılmaması gerekir. Diğer taraftan 6183 sayılı Amme Alacakları Tahsili Usulü Hakkındaki kanunun 70. Maddesi alacaklı amme idarelerinin de alacaklarından dolayı Devlet mallarını haczedemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Bir alacağı karşılık ayırmak için belli başlı koşul, alacağın dava ve icra aşamasında olmasıdır. Bu nedenle kamu kurum ve kuruluşları borçlarından dolayı icraya verilmeyeceğinden, ticari ve zirai kazanç sahibi mükelleflerin bu alacaklar için şüpheli alacak karşılığı ayırmamaları gerekir.

Bununla birlikte, günümüzde moratoryum ilan eden devletlerin durumu dikkate alındığında, kamu kuruluşlarından olan alacakların teminata bağlı alacaklar kadar sağlam olduğunu iddia etmek çok zor olacaktır. Ayrıca, alacaklı tarafın, kamu kuruluşundan olan alacakları ile, üçüncü kişilerden olan alacakları arasında vergi açısından herhangi bir fark bulunmamaktadır. Günümüzde, kamuya yapılan işler nedeniyle alacaklı bulunanların sayısal çoğunluğu da düşünüldüğünde, şüpheli alacak sayılamayacağı görüşü, bir çok mükellefin haksızlığa uğramasına neden olacaktır [4].

B. Kefaletle Bağlı Alacaklarda Şüpheli Alacak Uygulaması

Şüpheli alacak uygulamasında kefaletle bağlı alacaklar teminatlı alacaklar olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle, kefaletle bağlı alacaklar için karşılık ayrılmamaktadır. Ancak, kefaletle bağlı alacaklarla ilgili olarak, kefil hakkında takibata geçilmiş olunmasına rağmen alacak tahsil edilmemişse bu durumda karşılık ayrılabilir.

C. Şüpheli Alacak Karşılığı Ayrılmasında Hatır Senetlerinin Durumu

Bilindiği üzere, bir alacağın şüpheli alacak sayılabilmemesinin temel koşullarından biri, alacağın ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve devam ettirilmesi ile ilgili olmasıdır.

Yargıtay'ın yaptığı tanıma göre; "Tatbikatta hatır bonusu diye isimlendirilen emre muharrer senetler alacaklı tarafından kırdırılan, keşidecinin ticari itibarından istifade suretiyle para temini için verilen senetlerdir". Bu senetler gerçek bir borç-alacak ilişkisinin sonucunda düzenlenmeyip, ya hatır alacaklısının nakit para ihtiyacını karşılamak ya da hatır alacaklısının mali durumunu ve ticari itibarını yükseltmek suretiyle kredibilitesini arttırmak için kullanılmaktadır.

Bu açıklamalar sonucunda, gerçek anlamda bir ticari ilişkiye dayanmayan ve gelir sağlamayı hedeflemeyen, hatır bonoları için şüpheli alacak karşılığı ayrılamaz. (Danıştay 4. Dairesi 09.03.1976 T., E. 975/2661, K. 1976/582)

D. Aciz Vesikasına Bağlanan Alacakların Durumu

Uygulamada da karşılaşılan önemli bir husus, aciz vesikasına bağlanan alacakların değersiz alacak olarak mı kabul edileceği yoksa şüpheli alacak olarak mı karşılık ayrılacağı konusudur.

Maliye Bakanlığı'nın 16.06.1969 gün ve 24458-323-18-23971 sayılı Muktezasında bu konu açıklanmıştır. Bu muktezaya göre; aciz vesikasına kanaat verici bir vesika olmakla beraber, mahiyeti itibarıyla alındığı tarihte borçlunun ödeme kabiliyeti olmadığını göstermekte olup, borçlu bilahare mal iktisap ettiğinde, hakkında tekrar takibat yapılarak alacağın tekrar tahsili yoluna gidileceği tabiidir. Dolayısıyla aciz vesikasına bağlanmış olan alacak "değersiz alacak" sayılmaz. Ancak şüpheli alacak karşılığı ayrılabilir.

E. Haciz İşlemi Uygulanan Alacaklarda Şüpheli Alacak Uygulaması

Borçlunun borcunu vadesinde ödememesi üzerine mallarına haciz konulması, alacağın teminata bağlandığı anlamına gelmektedir. Bu nedenle haciz işlemi uygulanan alacaklar için karşılık ayrılmamaktadır. Fakat Danıştay'ın bu konuda farklı tarihlerde almış olduğu farklı kararlar bulunmaktadır. Bunlar:

"Haciz yoluyla teminat altına alınmış alacaklar için karşılık ayrılmayacaktır" (Danıştay 4. Dairesinin 17.01.1994 tarih ve E. 1983/679, K. 1984/204).

"Davacının ...'dan alacağının adli icra aşamasında borçlunun mallarına haciz tatbiki suretiyle teminata bağlanmış olması bu alacağın şüpheli alacak vasfını değiştirmeyeceği, alacağın icra kanalı ile takibine geçilmiş olmasının o alacağı şüpheli alacak kılacağını..." şeklinde bir kararı bulunmaktadır (Danıştay 4. Dairesinin 09.03.2000 tarihli ve E. 1998/3101:K:2000/1017).

F. Verilen Avanslarda Şüpheli Alacak Uygulaması

Verilen avanslar, alacaklı için hasılat dolayısıyla kazanç niteliği taşımadığından şüpheli alacak konusu yapılmaz. Bu nedenle verilen avanslar için şüpheli alacak karşılığı ayrılmayacaktır.

G. Kollektif Şirketlerden Olan Alacaklarda Şüpheli Alacak Uygulaması

Bilindiği gibi, kollektif şirketler sermaye şirketleri değil şahıs şirketleridir. Kollektif şirket ortakları da, şirketin borçlarından ve taahhütlerinden dolayı kamuya ve üçüncü şahıslara müteselsilen ve bütün şahsi mal varlıklarıyla sorumludurlar. Bu nedenle kollektif şirketlerden alacaklarla ilgili olarak şüpheli alacak ayrılabilmesi için, kollektif şirket ve ortakları hakkında takibat geçilmesi ve bu takibatların sonuçsuz kalması gerekmektedir.

H. Konkordato Halinde Şüpheli Alacak Uygulaması

Konkordato, elinde olmayan nedenlerle zor duruma düşen borçlunun borcunu ödeme konusunda alacaklıları ile yaptığı bir anlaşmadır. Konkordato yoluyla borçluya borcunu ödemesi için bir kolaylık sağlanmakta, alacaklı tarafın alacağı da güvenceye alınmaktadır. Bununla birlikte konkordato; borçlunun borcun tamamını belli vadelerde ödemeyi kabul etmesi şeklinde olabileceği gibi, alacaklının borcun bir kısmından vazgeçmesi şeklinde de olabilmektedir. Birinci halde borç yeni vadelerde ödeneceğinden, tahsilatın şüpheli hale gelmesi söz konusu değildir. Bundan dolayı şüpheli alacak karşılığı uygulaması yapılamaz. İkinci halde ise, konkordato yoluyla alınmasından vazgeçilen alacaklar, alacaklı yönünden değersiz salacak sayılırlar ve dönem zararıyla ilişkilendirilirler.

I. Kurumların Devrinde Şüpheli Alacakların Durumu

Kurumların devrinde, devir alınan kurum bünyesinde teşekkül etmiş olan alacağın, kanunda öngörülen şartlar mevcut olduğunda, devralan kurum tarafından şüpheli alacak olarak zarar kaydında sakınca yoktur.

J. İflas Halinde Şüpheli Alacak Uygulaması

İcra ve iflas kanunu hükümlerine göre borçlunun iflas etmesi halinde, haczi caiz bütün mallar iflasın konusunu teşkil etmektedir. İflasla birlikte münferit icra takipleri durmaktadır. İflasın açılmasından önce, müflis aleyhine başlamış olan takipler, iflasın açılmasıyla durmakta ve kararın kesinleşmesiyle bu takiplerde düşmektedir. Bu aşamadan sonra bütün alacaklılar alacaklarını iflas masasına yazdıracaklar ve iflas

masasının tasfiyesi sonucunda alacaklarını tahsil edeceklerdir. İflas masasına kaydettirilen ve iflas masasınca kabul edilen alacaklar için şüpheli alacak karşılığı ayrılabilir.

K. Yabancı Para İle Olan Alacaklarda Şüpheli Alacak Uygulaması

Yıl sonunda yabancı para ile olan alacaklar değerlemeye tabi tutularak lehte tahakkuk eden kur farkları için şüpheli alacak karşılığı ayrılabilir. Zira anılan kur farkları gelir olarak kayıtlara intikal ettirilmiştir.

L. Katma Değer Vergisinden Kaynaklanan Alacaklarda Şüpheli Alacak Uygulaması

Vergi Usul Kanunu'nun 323. Maddesinde, KDV'den doğan alacaklara karşılık ayrılmayacağına dair herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bununla birlikte, şüpheli duruma düşen alacakların KDV'ye ilişkin kısmına KDV'nin daha önceden tahsil edilerek hasılatla kaydedilmediği ve ticari kazancın devam ettirilmesi ile doğrudan ilgili bulunmadığından, şüpheli alacak yoluyla karşılık ayrılmayacağını belirten görüşler bulunmaktadır. Bu görüşü savunanlar, KDV için karşılık ayrılmasının KDV Kanunu'nun 58. Maddesi hükmüne de aykırı olduğunu iddia etmektedirler. Bu madde hükümlerine göre KDV, gelir ve kurumlar vergisi matrahlarının tespitinde gider olarak indirilememektedir. Ayrıca, bu madde hükmü gereğince KDV tutarı, şüpheli hale gelen mal bedeline ait alacak tutarı ile birlikte karşılık ayrılmak suretiyle amortisman tabii tutulduğu taktirde, bu kanun hükmüne aykırı olarak gider yazılmış olacaktır. Bu yüzden KDV'den kaynaklanan alacak için karşılık ayrılmayacağını belirtmektedirler.

Diğer yandan, V.U.K.'ndaki uygulamaya göre, KDV'den oluşan alacak ile, ticari kazancın elde edilmesi ve devam ettirilmesi için yapılan yani, mal ve hizmet satışları sonucu oluşan alacaklar arasında herhangi bir fark olmadığı belirtilmekte ve KDV'den oluşan alacağa karşılık ayrılmamasının vergilemedeki adalet işlemine ve VUK'ndaki "şüpheli alacaklar ve karşılık ayırma" müessesine aykırı olduğu ileri sürülerek, karşılığın ayrılmasında bir sakınca olmadığı iddia edilmektedir. Ayrıca, mal ve hizmet satış bedeli ve KDV'den oluşan bir alacağa yapılan ödemeler sonucu kalan ve tahsili şüpheli hale gelen alacağın ne kadarının KDV, ne kadarının mal ve hizmet karşılığı olduğunun objektif ölçülerle tespiti de mümkün olmadığından dolayı da karşılık ayrılabilirliğini dile getirmişlerdir.

M. Yurtdışı Alacaklarda Şüpheli Alacak Uygulaması

32 sayılı karara ilişkin 91-32/5 sayılı tebliğin 22. Maddesinin V-i bendinde yurt dışından döviz cinsinden alacakların şüpheli alacak sayılması için ayrıca bazı şartların mevcudiyeti aranmıştır. Tebliğin adı geçen maddesinde ihtilaf nedeniyle dava açılmış olması mücbir sebep olarak kabul edilmiş ancak bu hususun ispatı için;

-Yurtdışından temin edilecek belgelerin dış temsilciliklerimizce onaylanması veya, Lahey Devletler Özel Hukuku Konferansı çerçevesinde hazırlanan Yabancı Resmi Belgelerin Tasdik Mecburiyetinin Kaldırılması Sözleşmesi hükümlerine göre onaylanmış olması şartı getirilmiştir.

Sonuç olarak, yurt dışından olan alacağın şüpheli alacak niteliği kazanıp karşılık ayrılabilmesi için hem V.U.K.'nin 323. Maddesinde belirtilen koşullar hem de 91-32/5 sayılı tebliğ ile aranan şartların mevcudiyeti gerekmektedir.

VII. ÖNGÖRÜ ŞÜPHELİ ALACAK TUTARININ TESPİTİNE İLİŞKİN KURAMSAL YÖNTEMLER

İşletmenin şüpheli alacakları için her hesap döneminde öngörü yapılarak "Şüpheli Alacaklar Karşılığı" ayrılmalıdır. Öngörü şüpheli alacak tutarının tespiti konusunda geliştirilen kuramsal yöntemler aşağıda belirtilmiştir;

-Alacakların ayrı ayrı değerlendirilmesi yöntemi,

-Alacakların toplamının genel olarak değerlendirilmesi yöntemi (Perakende Satış Yöntemi),

-Alacakların yaş çizelgesi yardımı ile şüpheli alacakların öngörü tutarının tespiti yöntemi.

A. Alacakların Ayrı Ayrı Değerlendirilmesi Yöntemi

Hesap dönemi sonunda işletmenin tüm alacakları ayrı ayrı incelenerek bunların değerlendirilmesi yapılır ve tahsil olanağının incelenmesi sırasında aşağıdaki unsurlar dikkate alınır;

-Hesabın açıldığı tarihten itibaren geçen süre, diğer bir ifadeyle hesabın yürürlükte bulunduğu sürenin uzunluğu,

-Borçlunun borç ödeme gücü,

-Borçlunun yükümlülüklerini yerine getirmesi konusunda titizliği ve geçmişteki davranışları,

-Borçlunun kullandığı kredilere ilişkin olarak edinilen bilgiler.

Yapılan inceleme ve değerlendirme sonucu tahsil edilemeyeceği öngörülen alacaklar toplanarak, o hesap döneminin şüpheli alacakları için ayrılması gereken karşılık tutarları belirlenir. Ancak bu yöntemin uygulanabilmesi için, alacak hesaplarının bakiyelerinin yüksek olması gerekmektedir. Çok sayıda alıcı ile ticari ilişkisi bulunan işletmeler için bu yöntem pratik değildir.

B. Alacakların Toplamının Genel Olarak Değerlendirilmesi Yöntemi (Perakende Satış Yöntemi)

Alacak hesapları çok sayıda olmakla beraber her biri önemsiz bakiye gösteren işletmeler; geçmiş yıllardaki sonuçlardan, bilgilerden yararlanarak şüpheli alacak öngörü tutarını tespit edebilirler. Geçmiş hesap dönem veya dönemlerinde gerçekleşen şüpheli alacak tutarının, aşağıda belirtilen değişkenlerden birine oranlanması yolu ile hesaplanması olanaklıdır;

-Dönemin satış toplamına oranı,

-Dönemin vadeli satışlar toplamına oranı,

-Dönem sonundaki alacak toplamına oranı.

Kuramsal olarak şüpheli alacakların öngörü tutarının tespiti için en uygun ölçü, dönemin vadeli satışlar toplamıdır. Geçmiş dönem veya dönemlerin şüpheli alacaklar toplamı, aynı dönem veya dönemlerin vadeli satışlar tutarına oranlanması yoluyla şüpheli alacak ortalaması veya yüzdesi hesaplanır ve bu ortalama, dönemin vadeli satış tutarına uygulanmak suretiyle, ilgili dönemin şüpheli nitelik alabilecek alacakları tutarı öngörülür.

C. Alacakların Yaş Çizelgesi Yardımı İle Şüpheli Alacak Tutarının Öngörülmesi

Bu yöntemin dayandığı temel varsayım, hesabın yürürlükte bulunduğu sürenin uzunluğu ile alacağın şüpheli hale gelmesi arasında yakın bir ilişki olduğudur. Hesabın yürürlükte bulunduğu süre uzadıkça ayrılması gereken şüpheli alacak karşılığı oranı da yükseltilir.

VIII. SERMAYE PİYASASI KURULU TEBLİĞİ AÇISINDAN ŞÜPHELİ ALACAKLAR ve ŞÜPHELİ ALACAK KARŞILIKLARI'NIN HESAPLANMASINDA PERAKENDE SATIŞ YÖNTEMİ

Sermaye Piyasası Kurulu'nun 29. 01. 1989 tarihli ve XI/1 Seri No' lu "Sermaye Piyasasında Mali Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliğ"inde , şüpheli alacaklar ve bunlar için ayrılan karşılıklar ayrı bir madde hükmüyle düzenlenmiştir.

Şüpheli alacaklar ve karşılıklara ilişkin olarak, belirtilen tebliğin 27. madde hükmü aşağıda sunulmuştur.

"Şüpheli alacaklar, çeşitli nedenlerle tahsil imkanlarının güçleşmiş olduğu tahmin edilen alacakları ifade eder. İşletmelerin makul bir gerekçeye dayanarak şüpheli alacaklarını tahmin etmesi ve bu alacaklar için karşılık ayırması şarttır.

Şüpheli alacaklar, işletmelerin önceki yıllarda tahsil edilemeyen alacaklarına ilişkin veriler, borçlunun ödeme yeteneği , işletmenin içinde bulunduğu sektörde ve cari ekonomik ortamda ortaya çıkan olağanüstü koşullar esas alınarak ve makul bir gerekçeye dayanılarak tahmin edilebilir. Bu yolla ayrılan karşılıkların neden olduğu giderler, vergi mevzuatı bakımından aksine bir düzenleme olmadıkça, kamunen kabul edilmeyen gider niteliğindedir.

Makul bir sonuca ulaşmayı önleyen önemli belirsizliklerin var olması halinde, şüpheli alacaklar, perakende satış yöntemi kullanılarak hesaplanır. Perakende satış yöntemine göre, değerlendirme yapılan dönemden önceki iki hesap döneminde vadesinde tahsil edilemeyen alacakların ilgili bulunduğu dönemlerdeki toplam vadeli satışlara oranlarının ortalaması, değerlendirme dönemindeki toplam vadeli satışlara uygulanarak, tahmini şüpheli alacaklar hesaplanır.

Tahmin edilen şüpheli alacakların dışında, ilgili bulunduğu dönemde vadesi geçtiği halde tahsil edilemeyen veya dava veya icra aşamasında bulunan veya yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan alacaklar için ayrıca karşılık ayrılır.

Şüpheli alacaklar için ayrılan karşılık tutarları "Genel Yönetim Giderleri " veya " Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri" olarak muhasebeleştirilir".

Yukarıda tam metni sunulan madde de, şüpheli alacak tutarının belirlenmesine ilişkin olarak, iki yöntem belirtilmiştir. Bu yöntemler;

1- Öngörü Yöntemi

2- Gerçekleşme (Fiili) Yöntemi

Madde metninin incelenmesiyle anlaşılacağı üzere, Sermaye Piyasası hükümlerine tabi işletmelerin, yukarıda belirtilen yöntemlerden her ikisini de uygulamaları zorunlu olup, yöntemler arasında tercih yapabilmeye olanakları söz konusu değildir.

Literatürde kimi yazarlar, yukarıda belirtilen yöntemleri; "tahmin esası" ve "kesinleşme esası" olarak da isimlendirmektedirler [5].

Tebliğ'de , Vergi Usul Kanunu' nun şüpheli ticari alacaklarla ilgili 323. maddesindeki koşullara ek olarak makul bir gerekçeye göre öngörülen ya da perakende satış yöntemi ile hesaplanan şüpheli ticari alacaklar için de karşılık ayrılabilmesi, bu tür karşılıkların neden olduğu giderlerin, vergi mevzuatı bakımından aksine bir düzenleme olmadıkça, kanunen kabul edilmeyen gider niteliğinde olduğu ifade edilmiştir.

Şüpheli alacak karşılıkları içinde, VUK 323. madde kapsamındaki şüpheli ticari alacaklar ve Sermaye Piyasası Kurulu Tebliği'ne göre hesaplanan öngörü şüpheli alacaklar tutarı vardır.

A. Öngörü Yöntemi

Tebliğ'in , sermaye piyasası hükümlerine tabi işletmeleri şüpheli alacak tutarlarını öngörü yöntemine göre saptama ve karşılık ayırma ile yükümlü tutmasının nedeni , muhasebenin temel kavramlarından "İhtiyatlılık" kavramına uygunluk gereğidir.

"İhtiyatlılık Kavramı :

Bu kavram, muhasebe olaylarında temkinli , davranılması ve işletmenin karşılaşılabileceği risklerin göz önüne alınması gereğini ifade eder. Bu kavramın sonucu olarak işletmeler, muhtemel giderleri ve zararları için karşılık ayırırlar, muhtemel gelir ve karları için ise gerçekleşme dönemlerine kadar herhangi bir muhasebe işlemi yapmazlar. Ancak bu kavram gizli yedekler veya gereğinden fazla karşılıklar ayrılmasına gerekçe oluşturamaz."

Madde hükmüne göre şüpheli alacakların tutarının belirlenmesinde , Öngörü yöntemi iki şekilde uygulanabilmektedir.

1. Makul Gerekçeye Dayanılması Yöntemi

Makul bir gerekçeye esas alınacak koşullar aşağıda belirtilmiştir;

-İşletmelerin önceki yıllarda tahsil edilemeyen alacaklarına ilişkin veriler,

-Borçlunun ödeme yeteneği,

-İşletmenin içinde bulunduğu sektörde ve cari ekonomik ortamda ortaya çıkan olağanüstü koşullar,

Belirtilen bu koşullar nedeniyle oluşan bir ortamda tahsil imkanlarının güçleşmiş olduğu öngörülen alacakların tutarı şüpheli alacakları ifade etmekte olup, işletmelerin bu tür alacakları için karşılık ayırması şarttır.

Muhasebe Kaydı:

X A. Ş. , makul bir gerekçeye dayanarak 2001 yılına ilişkin şüpheli alacaklarını 5.000.000.000.- TL olarak hesaplamıştır.

----- 31.12.2001-----

654 KARŞ. GİDERLERİ 5.000.000.000

-Kanunen Kabul Edilmeyen Gid.

129-ŞÜP.TİC.AL. KARŞ. 5.000.000.000

(Makul bir gerekçeye göre hesaplanan

Şüpheli Ticari Alacaklar ve Karşılığı)

----- / -----

Bu tür öngörülen şüpheli alacaklar için, diğer normal alacak (120-121) hesaplarından 128-ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAK HESABI'na aktarma yapılmaz. Çünkü kimlerin borcunu ödemeyeceği bilinmemektedir. Bu durumda sadece karşılık ayrılmaktadır. Öngörülen şüpheli alacaklar için ayrılan karşılık giderleri de, kanunen kabul edilmeyen gider niteliğindedir.

2. Perakende Satış Yöntemi

Makul bir sonuca ulaşmayı önleyen önemli belirsizliklerin varlığı halinde, şüpheli ticari alacakların tutarı, perakende satış yöntemi kullanılarak hesaplanmaktadır.

Perakende satış yöntemine göre, değerlendirme yapılan dönemden önceki iki hesap döneminde vadesinde tahsil edilemeyen alacakların ilgili bulunduğu dönemlerdeki toplam vadeli satışlara oranlarının ortalaması, değerlendirme

dönemindeki toplam vadeli satışlara uygulanarak, öngörü şüpheli ticari alacaklar tutarı hesaplanır.

Yukarıda sıralanan koşullar esas alınarak makul bir şekilde varlığı tahmin edilen şüpheli ticari alacağın tutarına ilişkin belirsizliklerin bulunması durumunda kullanılan "perakende satış yöntemi", çok sayıda ve toplam içinde küçük yer tutan tutarlarda vadeli satış yapan işletmeler için uygun görülebilecek bir yöntemdir [5].

Örnek.1:

31.12.2001 tarihi itibarıyla 2001 hesap dönemine ilişkin şüpheli ticari alacaklarının öngörü tutarını "perakende satış yöntemi" ni kullanmak suretiyle tespit etmek isteyen X A.Ş.'nin konu ile ilgili muhasebe bilgileri aşağıda belirtilmiştir.

1999 hesap döneminde vadeli satışların toplamı:
100.000.000.000.-

1999 hesap döneminde vadesinde tahsil edilemeyen alacaklar toplamı: 5.000.000.000.-

2000 hesap döneminde vadeli satışların toplamı:
150.000.000.000.-

2000 hesap döneminde vadesinde tahsil edilemeyen alacaklar toplamı: 9.000.000.000.-

2001 hesap döneminde vadeli satışların toplamı :
200.000.000.000.-

Formül:

Şüpheli Tic. Alacak Oranı =

Vadesinde Tahsil Edilemeyen Alacaklar Toplamı

Vadeli Satışlar Toplamı

1999 hesap dönemi şüpheli ticari alacaklar oranı =

5.000.000.000.-

----- = 0.05

100.000.000.000.-

2000 hesap dönemi şüpheli ticari alacaklar oranı =

9.000.000.000.-

----- = 0.06

150.000.000.000.-

1999 ve 2000 hesap dönemi ortalaması =

0.05 + 0.06

----- = 0.055

2

2001 hesap dönemindeki şüpheli ticari alacak öngörü tutarı :

(200.000.000.000.- x 0.055) = **11.000.000.000.-**

X A. Ş. ' nin 2001 hesap dönemi için karşılık ayırması gerekli bulunan perakende satış yöntemine göre hesaplanmış öngörü şüpheli ticari alacak tutarı, 11.000.000.000.- TL' dir.

Muhasebe Kayıtları:

----- 31.12.2001-----

654 KARŞILIK GİDERLERİ 11.000.000.000.-

-Kanunen Kabul Edilmeyen Gid.

129 ŞÜP. TİC. ALACAK.

KARŞILIĞI

11.000.000.000.-

(Per. Sat. Yöntemine göre hesaplanan

Şüp.Tic. Al. Karşılığı)

----- / -----

Karşılık ayırmada Perakende satış yöntemini uygulayan işletmelerde, bu tür öngörülen şüpheli ticari alacaklar için, diğer alacak (120-121) hesaplarından 128- ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR Hesabı' na aktarma yapılmaz. Çünkü kimlerin borcunu ödemeyeceği bilinmemektedir. Bu durumda sadece karşılık ayrılmaktadır[6]. Ayrılan karşılık bütün alacaklar için ayrıldığından 128 - ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR Hesabı kullanılmaz. 129- ŞÜP. TİC. AL. KARŞILIĞI Hesabı alacaklar toplamını düzelter bir hesap karakterindedir. Öngörülen şüpheli ticari alacaklar için ayrılan karşılık giderleri de, kanunen kabul edilmeyen gider niteliğindedir.

Perakende satış yöntemi ile ilk kez şüpheli ticari alacak tutarının hesaplandığı durumda işletme, hesaplanan tutar kadar karşılık ayırmak suretiyle dönem sonu bilançosunda bu tutara yer verecektir.

Perakende satış yönteminin, işletmenin önceki hesap dönemlerinde de kullanılması durumunda , işletme önceki dönemlerde bu yöntemle göre hesaplanarak karşılık hesabına kayıt edilen tutarı , hesaplanan yeni tutara göre düzeltecektir.

Örnek.2:

X A.Ş., önceki hesap dönemlerinde de perakende satış yöntemini kullanmakta olup, "129-ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI" hesabı 31.12.2001 itibariyle 8.000.000.000.- TL alacak bakiye vermektedir. 31.12.2001 tarihi itibariyle yukarıdaki örnekte hesaplandığı üzere öngörü şüpheli ticari alacak toplamı 11.000.000.000.- TL' dir. X A.Ş., "129-ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI" hesabının bakiyesini hesaplanan yeni tutara göre düzeltmesi gerekmektedir. Bu nedenle 3.000.000.000.- TL fark tutar için aşağıdaki muhasebe kaydı yapılmıştır.

----- 31.12.2001 -----	
654- KARŞILIK GİDERLERİ.	3.000.000.000.-
-Kanunen Kabul Edilmeyen Gid.	
129- ŞÜP. TİC. AL.	
KARŞ	3.000.000.000.-
(Per. Sat. Yöntemine göre hesaplanan	
Şüp. Tic. Al. Karşılığı farkı)	
----- / -----	

Öngörü şüpheli ticari alacaklar için ayrılan karşılıkların izleyen yılda fiili durumla karşılaştırılarak eksik veya fazlalığın gider veya gelir kayıt edilmesi gerekmektedir.

Daha önceki yıllarda karşılık ayrılmasına rağmen zarar hiç gerçekleşmemişse veya ayrılan karşılıktan daha az zarar gerçekleşmişse karşılık hesabı kapatılır ve gelir kaydı yapılır. (Envanter işlemlerinde hesaplanan karşılık tutarının, 31. Aralık tarihindeki karşılık hesabının bakiyesinden küçük olması)[7].

Örnek.3:

X A. Ş., önceki hesap dönemlerinde de perakende satış yöntemini kullanmakta olup, "129-ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI" hesabı 31.12.2001 itibariyle 15.000.000.000.- TL alacak bakiye vermektedir. İşletme , envanter işlemlerinde 31.12.2001 tarihi itibariyle yukarıdaki örnekte hesaplandığı üzere öngörü şüpheli ticari alacak toplamını 11.000.000.000.- TL olarak hesaplamıştır. X A.Ş.' nin , "129-ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI" hesabının bakiyesini hesaplanan yeni tutara göre düzeltmesi gerekmektedir. Bu nedenle 4.000.000.000.- TL fark tutar için aşağıdaki muhasebe kaydı yapılmıştır.

Mevcut Karşılık	15.000.000.000.-
Olmaması Gereken Karşılık	<u>11.000.000.000.-</u>
İptal Edilmesi Gereken Karşılık	4.000.000.000.-

----- 31.12.2001 -----	
129- ŞÜPHELİ TİCARİ ALAC.	
KARŞILIĞI	4.000.000.000.-
644-KONUSU KALMAYAN	
KARŞILIKLAR	4.000.000.000.-
-Vergiden Muaf Şüp. Tic. Al.	
Karş. İptal Karları	
(Şüp. Tic. Alacak Karşılığı hesabının	
düzeltmesi- İptal edilmesi gereken karşılık)	
----- / -----	

Geçen yıl öngörü şüpheli ticari alacaklar için ayrılan karşılık giderleri kanunen kabul edilmeyen gider olduğundan, bu dönemde kaydedilen iptal kararının da vergi matrahından indirilmesi gerekmektedir.

İşletmede daha önceki hesap dönemlerinde perakende satış yöntemine göre ayrılan karşılıkların hesaplarda takip edildiği ortamda tahsil edilemeyen ve dava / icra safhasına geçmiş ticari alacakların oluşması durumunda aşağıdaki kayıtlar yapılmalıdır.

Örnek.4:

X A.Ş.'nin 2002 yılı hesap dönemine ait tahsil edilemeyen ve dava /icra safhasındaki alacaklarının toplamı 13.000.000.000.- TL'dir. Bu tutarın 10.000.000.000.- TL' sı senetli alacak, 3.000.000.000.- TL' sı ise senetsiz alacak olarak tespit edilmiştir. X A. Ş. , önceki hesap dönemlerinde de perakende satış yöntemini kullanmakta olup, "129-ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI" hesabı 31.12.2002 itibariyle 11.000.000.000.- TL alacak bakiye vermektedir.

----- 2002 -----	
128- ŞÜPHELİ TİC. ALAC	13.000.000.000.-
120-ALICILAR	3.000.000.000.-
121- ALACAK SNT.	10.000.000.000.-
(Tahsil edilemeyen dava/icra safhasındaki	
alacakların kaydı)	
----- / -----	
----- 31.12.2002 -----	
654- KARŞILIK GİDERLERİ	13.000.000.000.-
Şüp. Tic. Al. Karş. Gideri	
129- ŞÜP. TİC. AL.	
KARŞ.	13.000.000.000.-
(Dava ve icra safhasındaki ticari alacaklara	
karşılık ayrılması)	

----- 31.12.2002 -----

129- ŞÜPHELİ TİC. ALAC.

KARŞILIĞI 11.000.000.000.-

671 ÖNCEKİ DÖNEM

GELİR VE KARLAR 11.000.000.000.-

-Vergiden Muaf Şüp. Tic. Al.

Karş. İptal Karları

(Vergi matrahının doğru tespiti açısından
Per. Satış Yöntemine göre hesaplanan
Karşılıkların iptal edilmesi)

----- / -----

Perakende satış yönteminde , kayıtlardan silinmek istenilen alacak -örneğin, değersiz duruma gelen alacak-doğrudan 129-ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI Hesabı ile karşılaştırılarak kayıtlardan çıkarılır [8].

Örnek.5:

X A.Ş.' de 31.12.2001 itibariyle envanter çalışmalarında 10.000.000.- TL'lık senetsiz alacak, değersiz alacak olarak kabul edilmiş ve kayıtlardan silinmiştir.

----- 31.12.2001 -----

129- ŞÜPHELİ TİCARİ ALAC.

KARŞILIĞI 10.000.000.-

120- ALICILAR 10.000.000.-

(Kayıtlardan silinen alacak)

----- / -----

B. Gerçekleşme (Fiili) Yöntemi

Tebliğin şüpheli alacaklara ilişkin 27. maddesinde, öngörü yöntemi ile saptanan şüpheli alacakların dışında, aşağıdaki niteliklere sahip olan alacakların da şüpheli alacak olduğu belirtilerek bunlar içinde karşılık ayrılması şartı getirilmiştir;

-İlgili bulunduğu dönemde vadesi geçtiği halde tahsil edilemeyen alacaklar,

-Dava veya icra aşamasında bulunan alacaklar,

-Yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan alacaklar.

Yukarıda belirtilen koşulların gerçekleşmesiyle , bu koşullara sahip alacaklar tahsil edilebilme özelliklerini önemli ölçüde kaybetmiş olmaktadır ve fiilen şüpheli alacak olarak kabul edilmektedirler. Bu tür şüpheli alacaklar içinde karşılık ayrılması gerekmektedir.

Muhasebe Kayıtları:

Örnek.6 :

X A. Ş.'nin 2001 hesap döneminde gerçekleşme yöntemine göre saptanan dava ve icra safhasındaki 1.000.000.000.- TL senetli ticari alacağı ve 500.000.000.- TL senetsiz ticari alacağı şüpheli alacak olarak kayıt edilmiştir.

----- 2001 -----

128-ŞÜPHELİ TİC. ALAC. 1.500.000.000.-

120-ALICILAR 500.000.000.-

121-ALACAK SNT. 1.000.000.000.-

(Tahsili şüpheli olan dava ve icra safhasındaki alacakların kaydı)

----- / -----

Gerçekleşme yöntemine göre saptanan şüpheli alacaklar için karşılık ayrılması nedeniyle yapılacak kayıt ise aşağıdaki gibidir;

----- 31.12.2001 -----

654. KARŞILIK GİDERLERİ 1.500.000.000.-

- Şüp. Tic. Al. Karş. Gid.

129. ŞÜP. TİC. AL.

KARŞILIĞI 1.500.000.000.-

(Şüp. Al. Karşılık Giderleri)

----- / -----

IX. TEKDÜZEN MUHASEBE SİSTEMİ AÇISINDAN ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR ve ŞÜPHELİ ALACAKLARIN KARŞILIKLARI'NIN HESAPLANMASINDA PERAKENDE SATIŞ YÖNTEMİ

Tekdüzen Muhasebe Sistemi Hesap Planı'nda, Şüpheli Ticari Alacaklar ve Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı'nın kapsamı ilgili hesaplarda açıklanmıştır. Bu hesaplar aşağıda belirtilmiştir.

"128- ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR

Ödeme süresi geçmiş bu nedenle vadesi birkaç defa uzatılmış veya protesto edilmiş, yazı ile birden fazla istenmiş ya da dava veya icra safhasına aktarılmış senetli ve senetsiz alacakları kapsar ."

Bu tanım 138 ŞÜPHELİ DİĞER ALACAKLAR için de geçerlidir.

"129- ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI (-)

"128 - ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR" için ayrılacak karşılıklarla, perakende satış yöntemi kullanılarak bilanço gününden önceki iki hesap döneminde vadesinde tahsil edilemeyen alacakların ilgili dönemlerdeki toplam vadeli satışlara oranlarının ortalamasının değerlendirilmesindeki vadeli satışlara uygulanması suretiyle bulunacak şüpheli alacaklar için ayrılan karşılıkları kapsar. Teminatlı alacaklarda karşılık, teminatı aşan kısım için ayrılır.

İşleyişi:

..... Perakende satış yönteminin uygulanması sonucunda bulunan, dönemin karşılık tutarının o tarihteki şüpheli alacaklar karşılığı tutarından az olması durumunda, aradaki fark "644- KONUSU KALMAYAN KARŞILIKLAR" Hesabına aktarılacak üzere bu hesaba BORÇ yazılır..... "

Bu tanım ve kapsam, duran varlıklar sınıfında yer alan uzun vadeli ticari alacaklar grubundaki "129-ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI (-)" Hesabı içinde geçerlidir.

Tekdüzen Hesap Planı'nda, dönen varlıklar sınıfında yer alan 13- Diğer Alacaklar grubundaki "139-ŞÜPHELİ DİĞER ALACAKLAR KARŞILIĞI (-)" Hesabı ile duran varlıklar sınıfında yer alan 23- Diğer Alacaklar grubundaki "239-ŞÜPHELİ DİĞER ALACAKLAR KARŞILIĞI (-)" Hesabında ise Perakende Satış Yöntemine yer verilmemiştir.

Çünkü, bu hesaplarda ticari işleme dayanmayan diğer alacaklar ile ilgili olarak ayrılan karşılıklar takip edilmektedir. Perakende satış yöntemi ise ticari işleme dayalı faaliyetlerde oluşan ticari alacaklar ve bu bağlamda şüpheli ticari alacaklar ile ilgilidir.

Tekdüzen muhasebe sisteminin, şüpheli ticari alacaklar ve karşılıklarına ilişkin olarak kabul ettiği yöntemler iki grupta toplanabilir.

1. **Gerçekleşme -Fiili- Yöntemi:** Vergi Usul Kanunu'na da uygun olarak, ödeme süresi geçmiş ve vadesi birkaç kez uzatılmış veya protesto edilmiş, yazı ile birden fazla istenmiş ya da dava ve icra safhasında bulunan senetli ve senetsiz alacaklar için tahsil edilememe riskine göre şüpheli alacak karşılığı ayrılır ve bu karşılık giderleri, vergi matrahının tespitinde gider olarak kabul edilen niteliktedir. Teminatlı alacaklarda karşılık, teminatı aşan kısım için ayrılır.

2. **Öngörü Yöntemi:** İşletmelerde vadeli satışta bulunmanın riski, bu tür alacakların vadesinden daha sonra gecikme ile tahsil edilmesi veya hiç tahsil edilememesidir. Vadeli satış yapılırken her hesap döneminde oluşan alacaklardan bir kısmının tahsil edilememe riski her zaman vardır. Bu risk, geçmiş yılların gerçekleşmiş durumlarına göre ilgili hesap dönemi içinde öngörülür. Tekdüzen Muhasebe Sistemi bu konuda perakende satış yöntemini kabul etmiş bulunmaktadır.

Tekdüzen Muhasebe Sistemi, Sermaye Piyasası Kurulu Tebliği'nde yer alan Öngörü Yöntemleri'nden olan "**Makul Bir Gereğe Dayanılması Yöntemi**"ni kabul etmemiştir.

Perakende satış yöntemine göre saptanan şüpheli ticari alacak karşılık giderleri , vergi matrahının tespiti açısından kanunen kabul edilmeyen gider niteliğindedir.

Perakende satış yöntemine göre saptanan karşılık tutarı, tüm karşılıkları kapsadığından kanunen kabul edilmeyen giderleri saptamak için birinci gruba göre belirlenen karşılık tutarlarının bu tutardan indirilmesi gerekmektedir.

Muhasebe kayıtları açısından ise; birinci yöntemde Vergi Usul Kanunu'na göre ayrılan karşılıklarla ilgili alacaklar belirgin olduğundan hem "**128-ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR**" Hesabı , hem de "**129-ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI**" Hesabı kullanılır. Perakende satış yönteminde ise "**128-ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR**" Hesabının kullanılması mümkün değildir.

Muhasebe Kayıtlarının Tekdüzen Muhasebe Sistemi Hesap Planı Açısından, Sermaye Piyasası Kurulu Tebliği ve Tekdüzen Muhasebe Sistemi'nde Öngörülen Standart Bilanço ve Gelir Tablosunun Düzenlenmesi Açısından Karşılaştırılması:

İşletmeler muhasebe kayıtlarını Tekdüzen Muhasebe Sistemi Hesap Planı'na göre yapmaktadırlar. Fakat , sermaye piyasası hükümlerine tabi olan işletmeler ile tabi olmayan işletmelerin ayrı ayrı düzenlemek zorunda oldukları standart bilanço ve gelir tablosu açısından, şüpheli ticari alacaklar ve karşılıklara ilişkin farklılıklar aşağıda belirtilmiştir.

Bilanço

Tekdüzen Hesap Planı'na göre, şüpheli hale gelen alacakların buldukları hesaptan çıkarılarak aynı hesap grubunda yer alan ilgili şüpheli alacaklar hesaplarına (128-138) alınması gerekmektedir.

Tekdüzen Muhasebe Sistemi'nin öngördüğü standart bilanço'da, şüpheli alacaklara yer verilmiş olup Sermaye Piyasası hükümlerine tabi olmayan işletmelerin bilanço düzenlemesinde herhangi bir aktarma yapmaksızın bu değerlere şüpheli alacaklar olarak bilançoda yer vereceklerdir.

Sermaye Piyasası Kurulu' nun öngördüğü standart bilanço'da ise şüpheli alacaklara ayrıca yer verilmemiştir. Bu nedenle Sermaye Piyasası hükümlerine tabi olan işletmelerin ise Tekdüzen Hesap Planı'na göre Şüpheli Alacaklar hesaplarında kayıt ettikleri tutarları, bilanço'nun düzenlemesinde, ilgili oldukları Alacak gruplarına aktarmaları gerekmektedir.

Gelir Tablosu

Tekdüzen Hesap Planı'na göre yapılan muhasebe kaydında yer alan Karşılık Giderleri'ne Tekdüzen Muhasebe Sistemi'nin öngördüğü standart gelir tablosunda ayrıca yer verilmiştir.

Sermaye Piyasası Kurulu'nun öngördüğü standart gelir tablosunda ise Karşılık Giderlerine ayrıca yer verilmemiştir. Tebliğ'in 27. maddesinin son fıkrası hükmünde, ayrılan karşılık tutarlarının "*Genel Yönetim Giderleri*" veya "*Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri*" olarak muhasebeleştirileceği belirtilmiştir. Bu durumda , Kurul'ca öngörülen standart gelir tablosunun düzenlenmesinde 654-Karşılık Giderleri hesabına kaydedilen tutarın belirtilen hesaplara aktarılması gerekmektedir.

X. VERGİ USUL KANUNU AÇISINDAN ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR ve ŞÜPHELİ ALACAKLAR KARŞILIKLARI'NIN HESAPLANMASINDA PERAKENDE SATIŞ YÖNTEMİ

Vergi Usul Kanunu, şüpheli alacak tutarı öngörüsünü işletmelerin takdirine, yorumuna bırakmamış, şüpheli alacakları tanımlamıştır.

Şüpheli alacaklar V.U.K 'nun 323. maddesinde hüküm altına alınmıştır.

"Ticari ve Zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olmak şartıyla;

1-Dava veya icra safhasında bulunan alacaklar,

2-Yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklar, şüpheli alacak sayılır ve bu tür şüpheli alacaklar için değerlendirme gününün tasarruf değerine göre pasifte karşılık ayrılır.

Bu karşılıkların hangi alacaklara ait olduğu karşılık hesabında gösterilir. Teminatlı alacaklarda bu karşılık teminattan geri kalan miktara tekabül eder."

Vergi Usul Kanunu'nun 323. maddesinde Perakende Satış Yöntemine yer verilmemiştir. Bu nedenle şüpheli ticari alacak karşılığı ayrılmasında, mükellefler bu yöntemi kullanamazlar.

Perakende Satış Yöntemi, Vergi Usul Kanunu'ndan 1981 yılında 2455 sayılı kanunla çıkartılmış bulunduğundan, karşılık ayrılmasında bu yöntemin kullanılması halinde karşılık giderleri kanunen kabul edilmeyen gider olarak kabul edilmekte ve vergi matrahına ilave edilmektedir.

Vergi Usul Kanunu' nun 323. maddesinde yer alan şüpheli ticari alacak kapsamı ve uygulaması , Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerinden ikinci ana grup olan Bilanço İlkeleri' nden , "Varlıklara İlişkin İlkeler" alt grubunda yer alan (2-a-3) "*Bilançoda varlıkları, bilanço tarihindeki gerçeğe uygun değerleriyle gösterebilmek için, varlıklardaki değer düşüklüklerini göstererek karşılıkların ayrılması zorunludur. Dönen varlıklar grubu içinde yer alan menkul kıymetler, alacaklar, stoklar ve diğer dönen varlıklar içindeki ilgili kalemler için yapılacak değerlendirme sonucu gerekli durumlarda uygun karşılıklar ayrılır. Bu ilke, duran varlıklar grubunda yer alan alacaklar, bağlı menkul kıymetler, iştirakler, bağlı ortaklıklar ve diğer duran varlıklardaki ilgili kalemler içinde geçerlidir"* şeklindeki ilkenin uygulanmasını olanaksız hale getirir niteliktedir.

Bu nedenle, bilanço günü itibariyle tahsil edilebilmesi konusunda şüphe bulunan ticari alacaklar, Vergi Usul Kanunu'ndaki şüpheli ticari alacak tanımına uymasa da (örneğin, dava ve icra safhasında değilse) şüpheli alacak olarak kabul edilmeli ve öngörülen risk kadar karşılık ayrılmalıdır. Ayrılan karşılık tutarı da vergi matrahından indirilmelidir.

Ayrıca, bu takdirde muhasebenin temel kavramlarından "*Özün Önceliği*" kavramına da uyulmuş olmaktadır.

"Özün önceliği kavramı, işlemlerin muhasebeye yansıtılmasında ve onlara ilişkin değerlendirmelerin yapılmasında biçimlerinden çok özlerinin esas alınması gereğini ifade eder.

Genel olarak işlemlerin biçimleri ile özlere paralel olmakla birlikte, bazı durumlarda farklılıklar da çıkabilir. Bu takdirde, özün biçime önceliği esastır."

XI. SONUÇ VE ÖNERİLER

Tekdüzen Muhasebe Sistemi'nin hesap planında ve Sermaye Piyasası Kurulu' nun XI/1 Seri No' lu tebliğinde yer verdiği perakende satış yöntemi ile işletmelere öngörü şüpheli ticari alacak tutarı ve karşılığı belirleme olanağı sağlanmış olmakta ve muhasebenin temel kavramlarından "İhtiyatlılık" kavramına ve "Özün Önceliği" kavramına da uyulmuş olmaktadır.

Vergi Usul Kanunu'nun şüpheli ticari alacaklar ile ilgili 323. maddesinde ise Perakende Satış Yöntemi 1981 yılına kadar yer almakta iken 1981 yılında 2455 sayılı kanunla yapılan değişiklik ile yürürlükten kaldırılmıştır.

Perakende satış yönteminin Vergi Usul Kanunu'nda yer almaması nedeniyle, mükelleflerin şüpheli ticari alacaklarını öngörü tutarları ile saptama olanağı ortadan kaldırılmıştır. Bu durumda, muhasebenin temel kavramlarından "İhtiyatlılık" kavramına ve "Özün Önceliği" kavramına da uyulmamış olmaktadır.

Uzun yıllardır ticari hayatta yaşadığımız ekonomik sorunlar nedeniyle alacaklardaki tahsilat güçlüklerinin de dikkate alınarak, Perakende satış yöntemine Vergi Usul Kanunu' nun 323. maddesinde yeniden yer verilmesi konusunda yasal düzenlemeler yapılmalı , mükelleflere öngörü şüpheli ticari alacak tutarlarını belirleme ve karşılık ayırma olanağı sağlanmalıdır.

Kanaatimizce, böylece daha gerçekçi mali veriler üretilerek, düzenlenen mali tablolar ile işletme ile ilgili taraflara sunulabilir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- [1] ATAMAN, Ü.; ATAMAN AKGÜL, B., **Genel Muhasebe Uygulamaları**, Türkmen Kitabevi, 2. Baskı, İstanbul 2001, s.370.
- [2] GÜRBOĞA, Erkan, "Şüpheli Alacaklar Karşılığı Ayrılması ve Muhasebeleştirilmesi", **Vergi Sorunları**, Sayı:112, s.50.
- [3] YILDIZ, A. Murat, "Şüpheli Alacaklar Karşılığı Ayrılmasında Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar", **Vergi Sorunları**, Sayı:88, ss.98-99.
- [4] DOĞAN, Zeki, "Mükelleflere Vergi Avantajı Sağlayacak Bir Yöntem: Şüpheli Alacaklar İçin Karşılık Ayrılması ve Muhasebeleştirilmesi", **Vergi Dünyası**, Sayı:234, Şubat 2001, s.124.
- [5] YAVAŞOĞLU, M.; S., P., **Mevzuatında Bağımsız Denetim**, Seçkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2001, ss.177-178.
- [6] GÜCENME , Ü., **Ticaret İşletmelerinde Envanter İşlemleri**, Marmara Kitabevi Yayınları, 1. Baskı, , Bursa, 2000, s.143.
- [7] YALKIN, Y. K., **Genel Muhasebe**, Turhan Kitabevi, 10. Baskı, Ankara, 1998, s.319.
- [8] AKDOĞAN, N.; SEVİLENGÜL, O., **Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulaması**, İSMMMO Yayınları, İst., 1996, s.86.